

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԱՐԱՄ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ԵՎ ԿԱՐԱՊԵՏ ՌՈՒԲԵՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ
ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 35-ՐԴ ՆՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ ԵՎ 67-ՐԴ ՆՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍ-
ԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

30 մարտի 2010թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի,
Մ. Թովուզյանի, Վ. Նովհաննիսյանի (զեկուցող), Ն. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,
Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմող կողմի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի, Ա. Ղազար-
յանի, պարասխանող կողմի ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի նախագահի խորհր-
դական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՆՆ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի
1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ
69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Արամ
Սարգսյանի եւ Կարապետ Ռուբինյանի դիմումի հիման վրա՝ Նայասարանի Նանրապե-
տության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի եւ 67-րդ
հոդվածի 3-րդ մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համա-
պարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Ա. Սարգսյանի եւ Կ. Ռուբինյանի՝
15.12.2009թ. ՆՆ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պարասխանող կող-
մերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՆՆ քրեական դատավարության
օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության
սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Նայասփանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է ՆՆ Ազգային ժողովի կողմից 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, Նայասփանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

ՆՆ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածը, որը վերնագրված է «Քրեական գործի վարույթը կամ քրեական հետապնդումը բացառող հանգամանքները», վիճարկվող 2-րդ մասում սահմանում է. «Քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, իսկ գործի վարույթը ենթակա է կարճման՝ կատարված հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու արդյունքում, եթե ապառված են նոր ապացույցներ ձեռք բերելու բոլոր հնարավորությունները»:

Վիճարկվող դրույթը փոփոխության է ենթարկվել 25.05.06թ. «ՆՆ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՆՕ-91-Ն ՆՆ օրենքով:

Օրենսգրքի՝ արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման կարգը սահմանող 67-րդ հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված՝ վիճարկվող դրույթով սահմանված է. «Արդարացվածին պարճառված վնասը հատուցվում է քաղաքացիական դատավարության կարգով»:

2. Գործի դատավարական նախապարմությունը հանգում է հետելյալին: ՆՆ հատուկ քննչական ճառայության հատուկ կարելորության գործերով ավագ քննիչի՝ 12.12.2008թ. եւ 13.12.2008թ. «Քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին» որոշումներով համապարասխանաբար՝ դիմողներ Ա. Սարգսյանի եւ Կ. Ռուբինյանի նկարմամբ դադարեցվել է քրեական հետապնդումը՝ հանցագործության կատարմանը նրանց մասնակցությունն ապացուցված չլինելու հիմքով: Դիմողները քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հիմքի առնչությամբ բողոքարկել են նշված որոշումները ՆՆ գլխավոր դատախազին: Դիմողների բողոքները մերժվել են: Դիմողների անունից 17.01.2009թ. եւ 18.01.2009թ. բողոքներ են ներկայացվել Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարան: Վերջինս իր՝ 16.02.2009թ. եւ 09.03.2009թ. որոշումներով մերժել է համապարասխանաբար՝ դիմողներ Ա. Սարգսյանի եւ Կ. Ռուբինյանի անունից ներկայացված բողոքները: Առաջին արյանի դատարանի նշված որոշումները բողոքարկվել են ՆՆ քրեական վերաքննիչ դատարան: Վերաքննիչ դատարանը 19.04.2009թ. եւ 11.05.2009թ. կայացրել է որոշումներ, որոնցով մերժել է վերաքննիչ բողոքները: Վերաքննիչ դատարանի որոշումների դեմ ներկայացվել են վճարել բողոքներ: Վճարել դատարանը բողոքները վերադարձրել է:

3. Ըստ դիմողների՝ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված դրույթը հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 21-րդ հոդվածի պահանջներին: Դիմողների պնդմամբ՝ այդ հակասությունը դրսևորվում է նրանում, որ վիճարկվող դրույթով նախատեսված՝ քրեական գործը կարճելու եւ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հիմքի կիրառմամբ ընդունված ակտերն ընթերցողի մոտ չփարաված կասկածների մասին համոզմունք են ձեւավորում, ինչն անհամարեղելի է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի հետ: Դիմողները գտնում են, որ վիճարկվող դրույթում նշված հիմքով գործի կարճման դեպքում վարույթն իրականացնող մարմնի սուբյեկտիվ գիտակցության մեջ շարունակում է պահպանվել հանցագործությանը մեղադրյալի մասնակցության փաստի վերաբերյալ կասկածը, որը հիմնավորող ապացույցները բավարար չեն:

Օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 3-րդ մասի սահմանադրականությունը դիմողները վիճարկում են հետևյալ տեսանկյունից.

ա/ վիճարկվող դրույթը հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածների առաջին մասերի պահանջներին, քանի որ բացառում է միեւնույն դատաքննության շրջանակներում միմյանց հետ կապված փարբեր պահանջների քննության ու լուծման հնարավորությունը: Իրենց այս պնդումը դիմողները հիմնավորում են՝ հղում կատարելով, ի թիվս այլնի, նաեւ ՆՏ սահմանադրական դատարանի ՄԴՈ-787 որոշմանը,

բ/ ըստ դիմողների՝ վիճարկվող դրույթը հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի առաջին մասի պահանջներին, քանի որ չի նախատեսում արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման արտադատարանական կարգ: Իրենց այս պնդումը դիմողները հիմնավորում են նրանով, որ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածը թույլ է տալիս իրավունքների եւ ազատությունների իրավական պաշտպանության նպատակով դիմել ոչ միայն դատական, այլեւ պետական այլ մարմինների՝ տվյալ պարագայում արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման հարցն արտադատարանական կարգով լուծելու համար,

գ/ դիմողները գտնում են նաեւ, որ վիճարկվող դրույթը հակասում է ՆՏ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածների առաջին մասերի պահանջներին, քանի որ չի նախատեսում արդարացվածին պարճառված բարոյական վնասի նյութական եղանակով հատուցման ինստիտուտ:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողների փաստարկների դեմ, գտնում է, որ վիճարկման առարկա դրույթն ուղղակիորեն բխում է ՆՏ քրեական դատավարության մրցակցային բնույթից, երբ քրեական դատավարությունն իրականացվում է հստակ

սահմանված դափավարական ընթացակարգով: Եթե ԿԺԱԿ ընթացակարգի շրջանակներում օրենքով սահմանված կարգով անձի մեղավորությունը չի ապացուցվում, անձը պահպանում է անմեղի իր օբյեկտիվ կարգավիճակը: Դա է պարզապես, որ քրեական դափավարության օրենսգիրքը պարտավորեցնում է վարույթն իրականացնող մարմնին յուրաքանչյուր դեպքում դադարեցնել քրեական հետապնդումը, եթե անձի մեղավորությունը չի ապացուցվել:

Պատասխանողի կարծիքով, ինչպես քր. դատ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3-րդ կետերով, այնպես էլ 2-րդ մասով նախատեսված հանգամանքների առկայության դեպքում գործի վարույթը կարճելը եւ քրեական հետապնդումը դադարեցնելը միշտ ենթադրում են մեղադրյալի լիովին արդարացում՝ դրանից բխող բոլոր իրավական հետեւանքներով: Ընդ որում, իրավական հետեւանքների տեսանկյունից որեւէ փարբերակում չի դրվում, թե քրեական հետապնդումը որ արդարացնող հիմքով է դադարեցվել, եւ անձն օգտվում է քր. դատ. օր-ի 66-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ արդարացվածի բոլոր իրավունքներից:

Պատասխանողը փաստում է, որ քրեական հետապնդումը դադարեցվում է ՏՏ քր. դատ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքերով, եթե պարզվում է, որ հանցագործության դեպքը տեղի է ունեցել եւ բովանդակում է հանցակազմի հարկանիշներ, բայց կարարել է ոչ թե մեղադրյալը, այլ մեկ այլ անձ: Ըստ պատասխանողի՝ դրանով է պայմանավորված, որ քրեադափավարական օրենսդրությամբ հանցակազմի բացակայության հիմքերի հետ նախատեսվեց եւս մեկ հիմք՝ հանցագործության կատարման անձի մասնակցությունն ապացուցված չլինելը:

ՏՏ քր. դատ. օր-ի 67-րդ հոդվածի 3-րդ մասի առնչությամբ պատասխանողը գտնում է, որ դիմողի կողմից ՏՏ սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-787 որոշման վկայակոչումն արդարացված չէ, քանի որ այնտեղ խոսքը վերաբերում է միայնց հետ փոխկապակցված հարաբերությունների ընդդատության կանոններին: Միաժամանակ կարծիք է արտահայտում, որ դիմողի առաջարկած իրավակարգավորումն անհնարին կլինի իրականացնել այն պարագայում, երբ մեղադրյալն արդարացվածի կարգավիճակ է ձեռք բերում մինչդատական վարույթի ընթացքում:

5. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՏՏ Սահմանադրության 21-րդ հոդվածում ամրագրված՝ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պահանջում է հանցագործության կատարման մեջ մեղադրվողին համարել անմեղ այնքան ժամանակ, քանի դեռ նրա մեղավորությունը չի ապացուցվել օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով: Այս սկզբունքի էությունն անձի մեղքը բացառապես դատական կարգով հաստատելու երաշխավորումն է,

այսինքն՝ այս սկզբունքի ուժով անձի մեղքը կարող է հաստատվել բացառապես քրեական դատավարության արդյունքում եւ միայն դատական ակտով: Անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը պահանջում է նաեւ, որ անձի նկատմամբ կիրառվող դատավարական միջոցները պարփոք փարբեր չպետք է պարունակեն, իսկ մեղադրյալը պարտավոր չէ ապացուցել իր անմեղությունը:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Բարբերան, Մեսեգեն եւ Ջաբարդոն ընդդեմ Իսպանիայի գործով (Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain 10590/83, կետ 77) 1988թ. դեկտեմբերի 6-ի 10590/83 վճռում անմեղության կանխավարկածին հաղորդել է հետևյալ բովանդակությունը. «...6-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը: Այն պահանջում է, ի թիվս այլոց, որ իրենց պարտականությունները կատարելիս դատարանի անդամները չպետք է ունենան կանխակալ կարծիք առ այն, որ մեղադրյալը կատարել է մեղսագրվող արարքը, ապացուցման պարտականությունը պետք է կրի մեղադրանքի կողմը, եւ ցանկացած կասկած պետք է մեկնաբանվի հոգուր մեղադրյալի»:

Ելնելով անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի իրավաբանական բովանդակությունից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրության 21-րդ հոդվածում ամրագրված անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը՝ նպատակ ունենալով պաշտպանել անձին հանիրավի մեղադրանքից, միաժամանակ չի կարող բացառել իրավասու մարմնի կողմից նրան քրեական հանցագործության մեջ կասկածելու հանգամանքը՝ մինչեւ այն պահը, երբ այդ կասկածներն այդ մարմնի իրավաչափ գործողությունների արդյունքում հնարավոր չի եղել հիմնավորվել:

6. Անմեղության կանխավարկածի առանձին դրսևորում է «չփարարված կասկածները հոգուր մեղադրյալի մեկնաբանելու» պահանջը (ՏՏ Սահմանադրության 21-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասություն):

Սահմանադրական դատարանը՝ հաշվի առնելով նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումները (մասնավորապես, քե՛ս Vassilios Stavropoulos v. Greece, 35522/04, 27.09.2007), գտնում է, որ որեւէ որակական փարբերություն չպետք է դրվի ապացույցների բացակայության եւ անձի անմեղությունը կասկածի փակ շղնող արդարացման դատավճռի հիմքով քրեական գործի ավարտման միջեւ:

Քրեական հետապնդումը դադարեցնելու վիճարկվող հիմքը նույնպես կոչված է իրացնելու անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի բաղադրարարը հանդիսացող՝ «չփարարված կասկածները հոգուր մեղադրյալի մեկնաբանելու» սկզբունքը: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ նշված փեսանկյունից խնդիր կարող է առաջանալ միայն այն դեպքում, եթե իրավական հետեւանքի առումով փարբերություն

դրվի՝ ապացույցների բացակայության հիմքով, եւ անձի անմեղությունը հաստատված լինելու հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու միջև: Այս առնչությամբ ՏՏ քրեական դատարարության օրենսգրքի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ օրենսդիրը նման փարբերակում չի կատարել: Ավելին, ի փարբերություն ՏՏ քրեական դատարարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-13-րդ կետերում ամրագրված՝ ոչ արդարացնող հիմքերով քրեական գործի կարճման, երբ մեղադրյալի կողմից հանցանքի կատարումը, որպես կանոն, մինչդարական կամ դատական վարույթներում ապացուցված է, եւ ըստ այդմ, օրենսդիրը մեղադրյալին արդարացվածի կարգավիճակ չի փրամադրում, վիճարկվող հիմքով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու դեպքում անձին վերապահվում է արդարացվածի կարգավիճակ:

Նկատի ունենալով, որ ՏՏ քրեական դատարարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասում փեղ գրած՝ **«...կատարված հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու արդյունքում...»** դրույթը կարող է մեկնաբանվել երկու առումով, առաջին՝ **«չմասնակցությունը, դա չապացուցված մասնակցությունն է»** կամ **«հանցագործության կատարմանը անձի ապացուցված չմասնակցությունն է»**, սահմանադրական դատարանը գրնում է, որ քննության առնվող 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականության հարցը պետք է գնահատվի հենց երկրորդ մեկնաբանման փեսանկյունից, քանի որ, ի թիվս այլնի, ՏՏ քր. դատ. օր-ի 6-րդ հոդվածի 42-րդ կետի համաձայն՝ արդարացվածն այն անձն է, որի նկատմամբ կայացվել է արդարացման դատավճիռ, կամ որի նկատմամբ **քրեական հետապնդումը դադարեցվել է անմեղության հիմքով:**

7. Սահմանադրական դատարանը գրնում է, որ անմեղության կանխավարկածն անձին պաշտպանում է ոչ թե քրեական հետապնդման այն հիմքից, որը կասկած է թողնում անձի՝ փվյալ հանցագործությանը մասնակցության առնչությամբ, այլ այնպիսի որոշումներից կամ դրանցում այնպիսի ձեւակերպումներից, որոնք կարող են կասկածի ենթարկել փվյալ անձի արդարացումը կամ անմեղությունը: Նշված հանգամանքը գործնականում կարող է ավելի մեծ չափով իրավաբանական նշանակություն ունենալ արդարացված անձին պատճառված վնասի հատուցման իրավունքի կապակցությամբ ընդունվող որոշումների համար: Այս առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՏՏ քրեադատարարական օրենսդրությունը վիճարկվող հիմքով արդարացվածին ոչ միայն պաշտպանում է նման հետագա ոչ իրավաչափ որոշումներից, այլ պաշտպանում է նաեւ հենց քրեական հետապնդումը դադարեցնելու որոշման մեջ այնպիսի ձեւակերպումներ նախատեսելուց, որոնք կարող են կասկածի ենթարկել անձի արդարացումը կամ անմեղությունը: Մասնավորապես, ՏՏ քրեական դատարարության

օրենսգրքի 261-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3-րդ կետերով եւ 2-րդ մասով նախատեսված հանգամանքների առկայությամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելիս չի թույլատրվում որոշման մեջ տալ ձեւակերպումներ, որոնք կասկածի տակ կղնեն այն անձի անմեղությունը, որի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցվել է:

Նաշվի առնելով, որ վիճարկվող հիմքով քրեական հետապնդման դադարեցման եւ քրեադատարարական օրենսդրությամբ սահմանված արդարացնող այլ հիմքերով քրեական հետապնդման դադարեցման միջեւ իրավունքի տեսանկյունից որեւէ որակական փարբերություն օրենսդրությունը չի նախատեսում, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ օրենսդրությունը նախատեսում է պաշտպանություն ընդդեմ այն ակտերի, որոնք կարող են կասկածի ենթարկել վիճարկվող հիմքով անձի արդարացումը կամ նրա անմեղությունը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասով վիճարկվող հիմքն իրավակիրառական պրակտիկայում համարժեք իրացման դեպքում չի կարող վրանգել անձի անմեղության կանխավարկածը:

8. Նայրնի է, որ քրեական իրավունքում «հանցակազմ» հասկացությունը բնորոշվում է որպես հանրորեն վրանգավոր արարքի՝ քրեական օրենսգրքով սահմանված հատկանիշների համակցություն: Այսինքն, որպեսզի անձը քրեական պատասխանատվության ենթարկվի, նրա արարքը պետք է որակվի հանրորեն վրանգավոր՝ որում առկա են քրեական օրենսգրքով նախատեսված կոնկրետ արարքի բոլոր հատկանիշները: «Նանցակազմի բացակայություն» եզրույթը նշանակում է արարքի առկայություն, սակայն այն չի բնորոշվում որպես քրեական օրենսգրքով նախատեսված հատկանիշներ պարունակող հանրորեն վրանգավոր արարք, այլ կերպ՝ հանցագործություն: Ներելաբար, հանցագործության յուրաքանչյուր տեսակին համապատասխանում է իր կոնկրետ հանցակազմը, որի հիմնական փարբերն են օբյեկտը, օբյեկտիվ կողմը, սուբյեկտը եւ սուբյեկտիվ կողմը: Այս փարբերից թեկուզ մեկի բացակայությունը վկայում է հանցակազմի, հետելաբար եւ՝ հանցագործության բացակայության մասին:

ՆՇ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով քրեական հետապնդումը ենթակա է դադարեցման, եթե.

- ա) առկա է հանցագործությունը,
- բ) կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չէ,
- գ) սպառված են նոր ապացույցներ ձեռք բերելու բոլոր հնարավորությունները:

Այսպեղ հիմնական հանգամանքն այն է, որ «առկա է հանցագործությունը» եզրույթն արդեն իսկ վկայում է հանցակազմի առկայության մասին, սակայն այն առար-

կայացված չէ կոնկրետ սուբյեկտի առնչությամբ: Ըստ էության հանցակազմը հանցագործության իրավաբանական բնորոշումն է: Եթե առկա է հանցագործությունը՝ հանցակազմի բոլոր տարրերի առկայությամբ, ապա չի կարող հանցակազմի բացակայության հիմքով գործի վարույթը կարճվել, որովհետև դա ուղղակիորեն կխախտի փուժող կողմի իրավունքները: Իսկ քրեական հետապնդումը կարող է դադարեցվել կասկածյալի կամ մեղադրյալի անձի առնչությամբ:

ՏՏ քր. դատ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված ինստիտուտի գոյությունն առավելապես իմաստավորվում է մրցակցային դատավարության սկզբունքի կիրառման շրջանակներում՝ անձի իրավունքների պաշտպանության փեսանկյունից, քանի որ ապացուցման պարտականությունը կրողի կողմից հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցության չապացուցելը հավասարագոր է անձի անմեղության ճանաչմանը: Իսկ իրավակիրառական պրակտիկան հերեւողականորեն պետք է իրացնի ՏՏ քր. դատ. օր-ի 261-րդ հոդվածի վերոհիշյալ պահանջը:

Մեղավորությունը հիմնավորելու համար ապացույցների բավարար համակցության բացակայության դեպքում է միայն դադարեցվում քրեական հետապնդումը՝ 35-րդ հոդվածի երկրորդ մասի հիմքով: Մինչդեռ ՏՏ քր. դատ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «...իսկ գործի վարույթը ենթակա է կարճման» դրույթը կարող է հանգեցնել իրավական կարգավորման ներքին հակասականության ու իրավական անորոշության: Ըստ էության նույն հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերում հստակ չեն առանձնացված գործի վարույթի կարճման եւ քրեական հետապնդման դադարեցման կամ այդ երկու ինստիտուտների համարեղ կիրառման հիմքերը: Նոդվածի երկու մասերի համադրված վերլուծությունը, ինչպես նաեւ միջազգային պրակտիկան վկայում են, որ ՏՏ քր. դատ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասն սկզբունքորեն վերաբերում է քրեական հետապնդումը դադարեցնելու հիմքերին:

Միաժամանակ, ՏՏ քր. դատ. օր-ի 306-րդ հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ «Մեղադրանքից դափախագի հրաժարվելու դեպքում դափարանը կարճում է քրեական գործով վարույթը եւ դադարեցնում քրեական հետապնդումը, իսկ եթե դափախագը հրաժարվում է առանձին մեղադրյալի մասով՝ **դադարեցնում է քրեական հետապնդումն այդ մեղադրյալի նկատմամբ**»: Իսկ համաձայն նույն օրենսգրքի 366-րդ հոդվածի 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ մասերի՝ «2. Դափարանը պարտավոր է սույն օրենսգրքի 35 հոդվածի առաջին մասի 1-3-րդ կետերով եւ երկրորդ մասով նախատեսված հիմքերից որեւէ մեկի առկայության դեպքում փվյալ դատական նիստում կայացնել արդարացման դատավճիռ: 3. Եթե արդարացման դատավճիռ կայացնելիս անհայտ է մնում այդ հանցանքը կատարած անձը, դափարանը, դատավճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո, գործն ուղարկում է դափախագին՝ լուծելու նոր անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու

հարցը: 4. Ռաբարանում մեղադրանքը պաշտպանող դափախագը մեղադրանքից հրաժարվելու դեպքում դափարանը մեղադրանքի այդ մասով կայացնում է արդարացնող դափավճիռ»:

Վկայակոչված դրույթների եւ քրեական դափավարության օրենսգրքի ընդհանուր հասկացությունների (մասնավորապես՝ 6-րդ հոդվածի 42-րդ կետ) համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ ՆՏ քր. դափ. օր-ի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով քրեական հետապնդումը կարող է դադարեցվել, ինչը հավասարագոր է անձի անմեղության փաստի հաստատման, իսկ դափաքնության փուլում ապացույցների անբավարարության հանգամանքը նաեւ արդարացման դափավճիռ կայացնելու հիմք է:

ՆՏ քրեական դափավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «...իսկ գործի վարույթը ենթակա է կարճման» դրույթի գոյությունն ու կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու հիմքով դրա գործադրումը նախաքնության եւ դափաքնության փուլերում կվերանգի արտոնի շահերի պաշտպանությունը եւ կարող է արգելք հանդիսանալ ՆՏ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված իրավունքի պաշտպանության համար, ինչպես նաեւ կասկածի փակ է մնում կասկածյալի կամ մեղադրյալի անմեղությունը՝ հանցագործությանը նրանց մասնակցությունն ապացուցված չլինելու պարագայում:

9. Նաշվի առնելով ՆՏ քրեական դափավարության օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հակասահմանադրականության վերաբերյալ դիմողների ներկայացրած վերոհիշյալ փաստարկները՝ սահմանադրական դափարանը սույն գործի քննության շրջանակներում հարկ է համարում պարզել.

ա/ որքանով է իրավաչափ արդարացվածի հատուցման պահանջի լուծումը միայն քաղաքացիական դափավարության կարգով,

բ/ ՆՏ Սահմանադրության փեսանկյունից որքանով է իրավաչափ արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման արտադափարանական կարգ չնախատեսելը,

գ/ արդյո՞ք վիճարկվող դրույթի խնդիրն է նախատեսել արդարացվածին պարճառված բարոյական վնասի նյութական եղանակով հատուցման ինստիտուտ:

Արդարացվածն ըստ քր. դափ. օր-ի 66-րդ հոդվածի՝ ունի փոխհատուցում ստանալու իրավունք:

Մինչդարակն վարույթում անձն արդարացվածի կարգավիճակ ձեռք է բերում քր. դափ. օր-ի՝ 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-3-րդ կետերով եւ 2-րդ մասով նախատեսված հիմքերով քրեական հետապնդման դադարեցման դեպքում, իսկ դափական քննության փուլում՝ օրինական ուժի մեջ մտնող արդարացման դափավճի դեպքում (ՆՏ քրեական դափավարության օրենսգրքի 64-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Մինչ այդ, կասկածյալին կամ

մեղադրյալին պարճառված վնասի հատուցման պահանջի իրավունք գոյություն չունի, որովհետև դեռևս նա արդարացված չէ: Անձը կարող է ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի հիման վրա հատուցման պահանջով դատարան դիմել միայն դրանում նշված հիմքերով արդարացվածի կարգավիճակ ձեռք բերելուց հետո:

Սահմանադրական դատարանը՝ վերահասարակելով իր՝ 2009թ. փետրվարի 3-ի ՍԴՈ-787 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները, գտնում է, որ վերջիններս խնդրո առարկա դեպքի առնչությամբ կիրառելի չեն, չեն վերաբերում միմյանց հետ փոխկապակցված հարաբերություններով գործի քննության ընդդատությանը, չեն խոչընդոտում դատարանին գործի քննության շրջանակներում ճշմարտությունը բացահայտելուն, ինչպես նաև մինչդատական վարույթում արդարացվածի կողմից արդարացման հիմքերի վերաբերյալ ներկայացված բողոքը քննելիս արդար որոշում կայացնելուն:

Քննության առնվող գործով արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման պահանջն իրավունք է, այլ ոչ թե խախտված իրավունքի պաշտպանություն: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Տոմասին ընդդեմ Ֆրանսիայի գործով վճռում (Tomasi v. France, Judgement of 27 August 1992, Series A No. 241-A, parag. 121) նշել է, որ քրեական գործով հատուցում ստանալու իրավունքը՝ «չնայած գործը քրեական դատարանին ընդդատյա լինելուն, ունի քաղաքացիական բնույթ»:

Իսկ քրեական դատավարությունում քաղաքացիական հայցի քննության իրավահարաբերություններին վերաբերող առանձին հարցերի կարգավորումը նախատեսված է ՆՏ քր. դատ. օր-ի 20-րդ գլխում:

Ելնելով վերոգրյալից՝ սահմանադրական դատարանն իրավաչափ է համարում առանձին քաղաքացիական գործի վարույթի շրջանակներում արդարացվածի հատուցման պահանջի քննության վերաբերյալ ՆՏ օրենսդրությամբ նախատեսված գործող կարգը:

10. ՆՏ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն՝ պետությունն ապահովում է մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը՝ միջազգային իրավունքի սկզբունքներին ու նորմերին համապատասխան:

Միջազգային իրավունքի սկզբունքների եւ նորմերի իրավակարգավորման ուղղվածության ուսումնասիրությունը վկայում է այն մասին, որ վերջիններս մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության եղանակների առնչությամբ նախապատվությունը տալիս են իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության դատական կարգին՝ որպես առավել արդյունավետ միջոցի,

որոշ դեպքերում չբացառելով իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության արտադարարանական կարգը:

Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի ուժով թե՛ դատական, թե՛ արտադարարանական կարգով իրավունքների եւ ազատությունների իրավական պաշտպանությունը պետք է լինի արդյունավետ:

Միաժամանակ, Սահմանադրության 83.5-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ բացառապես Նայասպրանի Նանրապետության օրենքներով են սահմանվում ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց իրավունքներն իրականացնելու եւ պաշտպանելու պայմանները եւ կարգը:

Վերոնշյալ սահմանադրական դրույթների պահանջներից ելնելով՝ օրենսդրի հայեցողությունն է սահմանելու իրավունքներն իրականացնելու եւ պաշտպանելու պայմաններն ու կարգը՝ ընտրություն կատարելով իրավունքների պաշտպանության դատական եւ արտադարարանական կարգերի իրացման ձեւերի միջեւ՝ այդ հայեցողությունն իրականացնելիս միաժամանակ պահպանելով վերոնշյալ սկզբունքները:

Վերոգրյալի հիման վրա սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ արդարացվածին պարճառված վնասի հատուցման արտադարարանական կարգ չնախատեսելն այն դեպքում, երբ տվյալ իրավունքի իրացման եւ պաշտպանության համար նախատեսված է դատական կարգ, սահմանադրականության փեսանկյունից իրավաչափ է:

11. ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի, մասնավորապես, 14-րդ հոդվածի 10-րդ կետը, 17, 18, 19, 1058, 1063, 1064, 1075-րդ հոդվածները սահմանում են քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակները եւ այդ եղանակների դրսեւորման ձեւերը, ինչպես նաեւ պետության պարասխանաբնութային: Նշված հոդվածների ուսումնասիրությունից բխում է, որ ՏՏ քաղաքացիական օրենսդրությունը, որի խնդիրն է, ի թիվս այլնի, սահմանել քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության եղանակները, ինչպես նաեւ պարճառված վնասի դիմաց հատուցման եղանակներն ու միջոցները, բարոյական վնասի նյութական փոխհատուցման ինստիտուտ չի նախատեսել: Քրեական դատավարության օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի վիճարկվող 3-րդ մասի խնդիրը չէ նախատեսել արդարացվածին պարճառված բարոյական վնասի նյութական եղանակով հատուցման ինստիտուտ: Այն ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի խնդիրն է, հետեւաբար՝ դուրս է տվյալ գործով քննության առարկայի շրջանակից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասպրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դարարանի մասին» Նայասպրանի

Նանրապետության օրենքի 19, 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Նայասրանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «...**իսկ գործի վարույթը ենթակա է կարճման**» դրույթը՝ կատարված հանցագործությանը կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությունն ապացուցված չլինելու առնչությամբ, ճանաչել Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի (1-ին մաս) եւ 21-րդ հոդվածի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. Նայասրանի Նանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում է Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

3. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹ-ՅՈՒՆՅԱՆ

30 մարտի 2010 թվականի
ՍԳՈ-871